

ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

TRAINING OF THE EDUCATIONAL INSTITUTIONS EDUCATORS FOR INNOVATIVE PEDAGOGICAL ACTIVITY: THEORETICAL ASPECT

Стаття присвячена одній із актуальних проблем підготовки вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної педагогічної діяльності як складника фахового вдосконалення. Зокрема, розкривається сутність такого поняття, як «готовність до інноваційної педагогічної діяльності». Модернізація освіти в Україні в річищі світових тенденцій глобалізації й інтеграції та зміни світоглядної парадигми вимагають висококваліфікованого, конкурентоспроможного педагога. Відповідно, зростають вимоги до професійної діяльності й вихователів дошкільних навчальних закладів задля забезпечення гармонійного розвитку дітей. Результати дослідження дають змогу узагальнити, що актуальним у її подальшому вивченні є питання щодо оновлення технологічного змісту фахової підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів; переосмислення післядипломної фахової підготовки вихователів в умовах модернізації освіти в Україні в річищі світових тенденцій глобалізації й інтеграції та змін світоглядної парадигми. Підготовка вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності має різноаспектний підхід, що вказує на складність його комплексного характеру. Оскільки її особливості залежить від рівня впровадження, змісту, етапів перебігу, відповідної специфіки діяльності суб'єктів, залучених до реалізації педагогічних інновацій, механізмів управління й організації, доцільним є розроблення структурної моделі інноваційного процесу. Розроблення методики підготовки педагогів до впровадження інноваційних технологій передбачає поетапне вирішення освітніх завдань. Окреслено загальні підходи алгоритму впровадження інноваційних технологій. Метою інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти є моделювання й упровадження найбільш актуальних та оптимальних умов розвитку закладу освіти й учасників навчального процесу через створення ситуації успіху; професійне самовизначення, самовдосконалення та самореалізацію; забезпечення умов для творчої співпраці; формування комунікативного середовища в системі «педагог – дитина».

Ключові слова: інноваційна діяльність, модель інноваційного процесу, педагог-вихователі, експериментальні заклади, інноваційний процес, готовність, самоосвіта, компетентність, професійна діяльність.

The article is devoted to one of the actual problems of training of the educational institutions teachers in innovative pedagogical activity as a component of professional improvement. In particular, the essence of such concepts as "readiness for innovative pedagogical activity" is revealed. Modernization of education in Ukraine in the face of the global trends of globalization and integration and change of the worldview paradigm require a highly qualified, competitive teacher. Accordingly, the requirements for professional activity and the educators of the preschool educational institutions in order to ensure the harmonious development of children are increasing. The results of the research allow us to summarize that we consider the issue of updating technological content of professional training of the preschool educators actual for its further study; rethinking of postgraduate professional training of the educators in the conditions of modernization of education in Ukraine in the face of the global trends of globalization and integration and the changes of the worldview paradigm. Preparing the preschool educators for innovative activity has a multifaceted approach, which indicates the complexity of its complex nature. Since its peculiarities depend on the level of implementation, content, the stages of progress, corresponding specific activity of the subjects involved into implementation of the pedagogical innovations, the management and organization mechanisms, it is advisable to develop a structural model of the innovative process. Development of the methods of preparing the teachers for implementation of the innovative technologies involves the step by step solution of the educational tasks. The general approaches of the algorithm of the innovative technologies implementation are outlined. The purpose of innovative activity of the preschool educators is to simulate and implement the most relevant and optimal conditions for development of an educational institution and the participants of the educational process through: creation of a success situation; professional self-determination, self-improvement and self-realization; providing the conditions for creative collaboration; formation of communicative environment in the system of "teacher – child".

Key words: innovative activity, model of innovative process, educators, experimental institutions, innovative process, readiness, self-education, competence, professional activity.

УДК 373.2:377.36:371.3
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-16-1-11>

Дубровіна І.В.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки
і психології вищої школи
Національного
педагогічного університету
імені Михайла Драгоманова
Куравська Я.Р.,
магістрант освітньої програми
«Педагогічне дорадництво»
Національного
педагогічного університету
імені Михайла Драгоманова

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах модернізації вітчизняної освіти вагомим значенням набуває усвідомлення педагогами сутності інноваційної освіти, її переорієнтація на проблемно-пошукову та рефлексивно-аналітичну діяльність. Такий підхід вимагає від вихователів «нової генерації» глибоких знань у науково-пред-

метній психолого-педагогічній галузі, володіння інноваційною стратегією професійної діяльності, здатності до створення інноваційного освітнього середовища, що сприяє становленню особистості, її готовності до впровадження інновацій у сферу професійної діяльності. Досвід розвинених країн свідчить, що інновації в освіті – надзвичайно

тривалий, складний процес. Нормативною базою сучасної інноваційної педагогічної діяльності в Україні є Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2017 року № 994, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 22 вересня 2017 року за № 1171/31039 [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Педагогічна інноватика була й залишається до сьогодні предметом дослідження зарубіжних учених: Дж. Бассета, Д. Гамільтона, Н. Гросса, Р. Едема, Е. Роджерса, А. Хабермана та ін. Вагомі наукові результати отримано в царині вітчизняного дослідження професійної підготовки фахівців дошкільної освіти, зокрема, А. Богуш, І. Дичківською, Н. Гавриш, Н. Карпенко, К. Крутій, Н. Лисенком, Л. Машкіною, Н. Мельник та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Ураховуючи суспільну потребу у вихователях, здатних до створення й упровадження освітніх інновацій, пов'язану із цим необхідність якісної підготовки вихователів до інноваційної професійної діяльності, виявлено необхідність розгляду теоретичної розробленості проблеми.

Мета статті – розгляд процесу підготовки вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У психології та педагогіці визначення категорії «готовність» залежить від наукових підходів дослідників і сфери діяльності, готовність до якої вивчається, що вплинуло на різницю в трактуванні цього терміна. Сутність поняття готовності виражається в єдності різноманітних властивостей і відносин. Цьому найповніше відповідає розуміння готовності як інтегрованого системою утворення особистості, що характеризує її вибіркочну прогножуючу активність у процесі підготовки та включення до діяльності.

У наукових дослідженнях М. Дьяченко розрізняє готовність загальну (тривалу, стійку) і ситуативну (короткочасну, тимчасову). Головною метою педагогічного закладу є формування саме загальної психологічної готовності, оскільки це суттєвий складник діяльності, вона діє постійно [4, с. 72].

Готовність до педагогічної діяльності, за Л. Кондрашовою, – це складне сполучення психічних особливостей і моральних якостей особистості, які становлять основу установки вихователя на усвідомлення функцій педагогічної праці, професійної позиції, оптимальних способів діяльності, співвіднесення своїх здібностей із подоланням труднощів [5]. Цей феномен становить складну систему, що включає в себе такі компоненти: мотиваційний, орієнтаційний, пізнавально-операційний, емоційно-вольовий, психофізіологічний, оцінний.

Феномен «готовність до інноваційної педагогічної діяльності» в науковій літературі визначається

як інтегративна якість особистості, що, являючи собою єдність особистісних та операційних компонентів, забезпечує ефективність цієї діяльності (Л. Подимова, В. Сластьонін); особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії (І. Дичківська); позитивне, емоційне ставлення до педагогічних інновацій, гуманістичних ціннісних орієнтацій, зацікавленість інноваційною роботою педагога й систематичне ознайомлення з нововведеннями в галузі освіти (Т. Демиденко).

Водночас додамо власне бачення сутності цього поняття. Результати професійної освіти пов'язують із компетенціями людини, а компетентнісний підхід відповідає прийнятій у більшості країн загальній концепції освітнього стандарту. Як інтегральну професійно-особистісну характеристику розглядають професійно-педагогічну компетентність Д. Чернілевський, В. Моїсєєв, А. Шаповалов. Вона визначається готовністю і здатністю виконувати професійно-педагогічні функції відповідно до прийнятих у соціумі на цей момент норм і стандартів. Сутність компетентнісного підходу учені розглядають у розширені освітнього простору за межі формальної освіти в паралельні структури системи неперервного навчання та формування навичок діяльності в конкретних умовах. Також вони наголошують на необхідності змін навчального процесу, так як формування компетентностей потребує створення певних навчальних ситуацій.

Р. Баскаєв визначає, що зміст сучасної освіти зорієнтований нині на практичне знання, яке можна одержати, якщо об'єднати знання технічні й методичні, котрі вказують, що і як потрібно робити для вирішення конкретного практичного завдання, та гуманітарні, які вказують на соціокультурний контекст дій і джерела наших власних чи запозичених цілей і засобів [1, с. 13]. Разом із тим компетенції повинні гнучко й оперативно пристосовуватися під потреби практики. Інноваційну компетентність педагога І. Дичківська визначає як систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми [2].

Оскільки *інновація* – це новоутворення або нововведення (лат. *innovatio* – оновлення, зміна), то освітніми інноваціями є вперше створені, вдосконалені або застосовані навчальні, виховні, методичні й управлінські системи. Реалізоване нововведення в освіті проявляється в змісті, формах, методах, прийомах навчально-виховної діяльності загалом та особистості зокрема. Практична педагогічна діяльність свідчить про те, що педагог-новатор здійснює комплекс потенційних змін: удосконалення, реалізацію, оптимізацію, комбінаторику, конструктивізм.

Для осмисленої участі педагога в інноваційній діяльності важливо те, аби він був учасником (експериментатором), експертом, аналітиком. Ці триєдині складники сприятимуть реалізації особистого потенціалу, підвищенню загальноосвітньої культури, здійсненню індивідуальної колекційної діяльності й, найважливіше, ролі самооцінки.

Варто зазначити роль особистості вихователя закладу дошкільної освіти, його професійної компетентності. Інноваційна компетентність вихователя сучасного закладу освіти визначається такими чинниками: рівнем інформаційної компетентності; концепцією власної діяльності; умінням створити колектив односторонців; опануванням методами раціональної роботи.

Отже, підготовка вихователів до інноваційної діяльності є необхідною нагальною потребою сьогодення. Це вимагає модернізації самоосвітніх функцій в інноваційній діяльності: бачення стратегії розвитку навчального закладу; моніторинг освітнього процесу; впровадження інноваційних технологій у структуру навчального процесу, управління власною самоосвітою; внутрішньої та зовнішньої комунікації. Метою інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти є моделювання й впровадження найбільш актуальних та оптимальних умов розвитку закладу освіти й учасників навчального процесу через створення ситуації успіху; професійне самовизначення, самовдосконалення та самореалізацію; забезпечення умов для творчої співпраці; формування комунікативного середовища в системі «педагог – дитина».

Інновація здатна вносити суттєві зміни в кінцевий результат діяльності. Тому, вносячи зміни в модель керівної діяльності, необхідно визначити чітко сформовану структуру управління; інформаційне забезпечення; формування організаційної культури та психологічного клімату педагогічного колективу; створення позитивного іміджу навчального закладу.

Найважливіше спрямування інноваційної діяльності – діти, яких ми виховуємо соціально адаптованими, суспільно активними, з власною позицією в житті та справжніми фахівцями в обраній професії. А це можливо лише за умови відповідної науково-педагогічної підготовки педагога.

Отже, основні завдання підготовки педагогів до впровадження інноваційних технологій у системі освіти полягають у такому: надати педагогу можливість усвідомити методологію вирішення професійно-педагогічних проблем, яка ґрунтується на гуманістичній парадигмі; розкрити перед викладачем способи побудови конкретних концепцій роботи навчального закладу й самого педагога, враховуючи своєрідність умов їхньої діяльності; віднайти разом із викладачем способи реалізації концептуальних схем у досвіді діяльності, особливо в організації дослідно-експериментальної

роботи; орієнтувати педагога на осмислення ним результатів педагогічних нововведень, сприяти виробленню критеріїв їхньої оцінки й самооцінки.

Більшість науковців (А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутий) стверджують, що існують загальні підходи алгоритму впровадження інноваційних технологій. Пропонуємо алгоритм упровадження інноваційних технологій (загальні підходи):

1. *Організація попередньої підготовки (моральної, теоретичної, функціональної) педагогів:* уточнення нововведення; здійснення порівняльного аналізу педагогічної практики; оволодіння прийомами та методами роботи; планування й розроблення методичних рекомендацій.

2. *Визначення й постановка цілей і завдань на основі аналізу наявної практики та стратегічних завдань, упровадження педагогічних технологій:* аналіз педагогічної практики; виявлення наявних суперечностей; визначення мети впровадження педагогічного нововведення; конкретизація завдань реалізації мети.

3. *Планування процесу впровадження педагогічних технологій:* розроблення проекту, схеми, алгоритму; конкретизація змісту окремих станів; визначення термінологічного апарату; розподіл обов'язків; визначення змісту конкретних заходів із упровадження педагогічного нововведення.

Елементи механізму реалізації інноваційних технологій на рівні навчального закладу можуть включати в себе організаційно-правове забезпечення діяльності педагогічних інновацій; роботу щодо забезпечення єдиного підходу до визначення інновацій, моніторинг експериментів.

Розроблення методики підготовки педагогів до впровадження інноваційних технологій передбачає поетапне вирішення таких завдань:

1) визначення й обґрунтування передумов інноваційних процесів;

2) ознайомлення з наявними моделями змісту і структури інноваційної діяльності педагога;

3) вивчення стану готовності конкретних категорій/груп педагогів до інноваційної діяльності;

4) розроблення й обґрунтування моделі підготовки педагога до інноваційної діяльності в системі педагогічної освіти;

5) відпрацювання дидактичного забезпечення викладача для інноваційної діяльності;

6) уточнення навчальних програм, планів, коригування технології організації та проведення підготовки педагогів до освоєння інновацій;

7) діагностику досягнутого рівня сформованості готовності педагогів до інноваційної діяльності за результатами навчання;

9) стимулювання та організаційно-методичне забезпечення інноваційної діяльності окремих педагогів-новаторів і педагогічних колективів.

Отже, інноваційна педагогічна діяльність є основою оновлення методичної роботи освітніх закладів,

чинником розвитку освітніх систем. Її результат визначають структурні та змістові зміни в роботі закладу, освітньої системи, а за певних умов створення якісно нової педагогічної практики – «експериментального» опорного закладу освіти.

На наш погляд, підготовка до інновацій потребує дотримання **основних напрямів інноваційної діяльності** дошкільних навчальних закладів: апробації вітчизняних і світових освітніх і педагогічних інновацій; апробації інновацій, розроблених у ході експериментальної роботи регіонального рівня; розроблення й експериментальної перевірки продуктивності й можливості застосування освітніх і педагогічних інновацій; застосування освітніх і педагогічних інновацій.

Пріоритетними завданнями вихователів-новаторів закладів дошкільних навчальних закладів, які здійснюють інноваційну діяльність, є вивчення освітніх інновацій, визнаних ефективними вітчизняною та світовою педагогічною наукою, а також ефективність їх впровадження в інших дошкільних навчальних закладах; моніторинг ефективності впровадження інновацій.

Діагностичний етап – аналіз стану освітнього процесу з проблеми, виявлення протиріч, які необхідно подолати, вивчення джерельної бази. На цьому етапі з'ясовується проблема й обґрунтовується її актуальність.

Прогностичний етап – здійснюється розроблення інноваційного освітнього проекту. Цей етап охоплює висунування мети, формулювання завдань інноваційної діяльності, гіпотези, прогнозування очікуваних результатів, а також можливих негативних наслідків, побудови структурної моделі нової технології, продумування компенсаційних механізмів.

Організаційний етап передбачає створення умов для реалізації інноваційного освітнього проекту. Треба подбати про добір необхідних дидактичних та інших матеріалів, експериментальних і контрольних об'єктів, залучення наукового керівника або консультанта, моральне й матеріальне заохочення учасників інноваційного процесу.

Практичний етап – проведення вхідного діагностування, реалізація нової технології, аналіз обстеження й поточних результатів, корекція досліджуваної проблеми.

Узагальнювальний етап – оброблення та аналіз даних, порівняння, зіставлення результатів інноваційної діяльності з висунутою метою, коректування гіпотези, структурної моделі нової технології, оформлення й опис функціонування інновації.

Упроваджувальний етап – упровадження нової технології в педагогічну практику дошкільних навчальних закладів.

Науковці (Р. Баскаєв, В. Володько) дійшли висновку, що кожен педагогічну інновацію можна розглядати й оцінювати за трьома аспектами, а саме: **мотиваційним, змістовим та операційним**, кожен із означених аспектів має свої параметри. Урахування результатів нових наукових досліджень педагогів дає змогу експертам вивести такі показники ефективності підготовки вихователів до інноваційної діяльності: наявність технологій, розроблених фахівцем дошкільного навчального закладу; наявність наступності, перспективності та спадкоємності між дошкільною й початковою ланками освіти щодо здійснення інноваційної діяльності; вивчення, узагальнення, впровадження та розповсюдження передового педагогічного досвіду й участь педагогів у професійних конкурсах; активна й систематична участь педагогів дошкільного закладу в роботі методичних об'єднань, творчих груп, семінарів, майстер-класу районного (міського) чи обласного масштабу, інших методичних заходів, наявність у дошкільному закладі майданчика молодого педагога-стажиста.

Висновки. Отже, підготовка вихователів закладів дошкільної освіти до інноваційної діяльності має різноаспектний підхід, що вказує на складність його комплексного характеру й дає можливість унести необхідні корективи в інноваційний процес. Оскільки її особливості залежить від рівня впровадження, змісту, етапів перебігу, відповідної специфіки діяльності суб'єктів, залучених до реалізації педагогічних інновацій, механізмів управління та організації, доцільним є розроблення структурної моделі інноваційного процесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Баскаєв Р. О тенденциях изменений в образовании и переходе к компетентностному подходу. *Инновации в образовании*. 2007. № 1. С. 10-15.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
3. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. *Відомості ВР України*. 2002. № 36. Ст. 266. С. 882-892.
4. Інноваційна діяльність ЗНЗ / упоряд. Л. Галіцина. Київ : Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина, 2005. 128 с.
5. Кондрашова Л. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності. Київ : Вища школа, 1987. 55 с.
6. Про внесення змін до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності : Наказ від 11.07.2017 № 994. URL: <https://xn--80aagahqwiybe8an.com/ukrajini-mon/nakaz-vid-11072017-994-pro-vnesennya-zmin-2017-51207.html>